

Н.О.Побережна

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІВ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

У статті розкривається компетентність як складний індивідуально-психологічний стан, розглядаються шляхи формування інформаційної компетентності в результаті інтеграції теоретичних знань.

В статье раскрывается компетентность как сложное индивидуально-психологическое состояние, рассматриваются пути формирования информационной компетентности в результате интеграции теоретических знаний.

The article reveals the notion of competence as a complex individual state. The ways of information competence formation as a result of theoretical knowledge intergration have been considered.

Бурхливий розвиток інформаційною суспільства протягом останніх двох десятиліть спричиняв трансформацію стратегії освіти. Зміни в економічній, соціальній та політичній сферах життя, впровадження нових інформаційних технологій (ІТ) вимагають нових підходів до розбудови як системи загальної середньої освіти, так і системи вищої освіти.

Підготовка кваліфікованих спеціалістів – одне з головних завдань, яке ставить перед вищою школою Державна національна програма “Освіта” (Україна ХХІ століття). Однією з цілей цієї Програми є розвиток єдиного освітнього інформаційного простору з метою підвищення якості освіти на основі використання нових інформаційних технологій і надання умов для забезпечення рівних можливостей усім громадянам України на отримання освіти всіх рівнів і ступенів.

Головною метою навчання стало не лише, набуття студентом певної суми абстрактних знань, а і виховання освіченого, активного і відкритого до спілкування члена сучасного суспільства, відповідно змінилась і методика навчання. Ефективна освіта стала неможливою без інтенсивного використання у навчальному процесі останніх досягнень науки та техніки.

Процес інформатизації пов’язаний з втіленням інтелектуальних видів праці у всі галузі суспільного та виробничого життя. Традиційна інформаційна діяльність набуває нового якісного розвитку, наповнюється новим змістом. Тому важливо, щоб педагог володів інформаційною компетентністю. Це означає, що педагог для реалізації мети конкретної освітньої галузі міг аналізувати матеріальні й інформаційні процеси; створювати інформаційні

моделі; оцінювати їх за допомогою ЕОМ; обробляти графічну інформацію; використовувати електронні таблиці, базу даних; користуватися локальними, глобальними та телекомунікаційними засобами.

Ми визначаємо інформаційну компетентність як складний індивідуально-психологічний стан, який досягається у результаті інтеграції теоретичних знань і практичних навичок працювати з інформацією різних видів, використовуючи нові інформаційні технології. Інформаційний компонент в професійній діяльності учителя для вирішення будь-якого педагогічного завдання являє собою сукупність настанов, цінностей, знань, умінь, керуючись якими він визначає мету своєї роботи, здійснює діагностику рівня та стану об'єкта, який проектується; відбирає зміст і педагогічні технології, які адекватні результату: оцінює якість результату.

У рамках констатувального експерименту нами проаналізовано використання педагогами вищих навчальних закладів інформаційних технологій в освітньому процесі. Було запропоновано анкету, яка містила перелік 16 сучасних педагогічних технологій (у тому числі інформаційних технологій). Опрацювання анкет дозволило провести як статистичний, так і змістовий аналіз. Із кількості респондентів 31,3% володіють сучасними педагогічними технологіями. Із них інформаційні технології використовують 3,2%, метод проектування – 9,5%. Найбільша частина педагогів, які використовують інформаційні технології, викладають такі предмети: інформатика й інформаційні технології (100%); економіка (91%); креслення (85%). На жаль, серед викладачів спецдисциплін, які використовують інформаційні технології, виявилось лише 4%.

Підтвердженням викладеного вище є результати наукового пошуку інших дослідників які наголошують, що якісної підготовки педагогів у галузі інформаційних технологій, яка б, забезпечувала використання комп'ютерів на рівні сучасних вимог, не відбувається. Застосування інформаційних технологій у практичній діяльності спеціалістів педагогічного профілю, як правило, обмежується елементарним використанням текстових і табличних процесорів.

Недостатнє використання інформаційних технологій загалом пов'язане із низьким рівнем інформаційної компетентності суспільства, необізнаністю щодо широких можливостей застосування інформаційних технологій, слабкою мотивацією викладачів, учнів, студентів до використання інформаційних технологій у навчальному процесі та професійній діяльності.

Так, дослідження В.А.Сластьоніна та Н.В.Кузьміної дозволили нам виділити наступні рівні готовності викладача до впровадження інформаційних технологій у професійну діяльність: мінімальний, середній і оптимальний.

Оптимальний рівень готовності – емоційно-усвідомлений рівень, характеризується високою мотивацією, пізнавальною активністю і стійкістю рефлексивної позиції. Викладачі з таким рівнем готовності володіють стійкою потребою до впровадження інформаційних технологій у своїй професійній діяльності, зона виявляється завжди, незалежно від зовнішніх факторів. Педагоги володіють знаннями і уміннями у галузі сфер упровадження інформаційних технологій успішно застосовують їх в педагогічних, виховних, дослідницьких цілях. Так, із загальної кількості педагогів, яких обстежували, високий рівень готовності мають 32,5 %.

Середній рівень готовності – це рівень, який характеризується середнім ступенем мотивації. Педагоги з таким рівнем готовності мають потребу до впровадження інформаційних технологій у свою професійну діяльність, яка залежить від таких зовнішніх факторів, як вплив оточуючих, як моральний так і матеріальний стимул. Педагоги з таким рівнем готовності володіють необхідними знаннями й уміннями, самостійно визначають мету і вирішують завдання, але завжди потребують допомоги більш компетентних колег, є виконавцями чужих починань. Кількість педагогів із середнім рівнем готовності до дослідницької діяльності 37,5 %.

Мінімальний рівень готовності – це рівень, який характеризується низькою мотивацією, низькою інформаційною компетентністю. Педагоги з мінімальним рівнем готовності до впровадження інформаційних технологій в професійній діяльності мають низьку потребу під час упровадження інформаційних технологій; не можуть визначити мету і результати її застосування. Мають уривчасті, несистематизовані знання, не можуть перебороти психологічний бар'єр страху перед комп'ютером. Не бачать доцільності аналізувати свою педагогічну діяльність і роблять це тільки на вимогу. У цій категорії багато педагогів з великим стажем роботи, які не хочуть змінювати свій стиль і методи роботи з недовірою відносяться до інформаційних технологій взагалі. Мінімальний рівень готовності до дослідницької діяльності мають 30% опитаних викладачів.

Таким чином, проведена діагностика рівня готовності

педагога до впровадження інформаційних технологій виявила перевагу мінімального (30 %) і середнього (37,5 %) рівня готовності. Це говорить про те, що в цілому рівень готовності педагога до впровадження інформаційних технологій зовсім недостатній.

На наш погляд, під час формування інформаційної компетентності необхідно враховувати внутрішні та зовнішні мотиви застосування інформаційних технологій. Внутрішні мотиви зв'язані з особистою самореалізацією педагога і його професійним ростом, у той час як зовнішні мотиви – це матеріальні стимули, прагнення особистості самоутвердитись у колективі, добитися позитивної оцінки колег і керівництва.

Поняття інформаційна компетентність тісно пов'язане з таким поняттям як інформаційна поведінка та інформаційна культура. Як ознаки інформаційної поведінки, які характеризують рівень інформаційної компетентності педагога можна виділити такі:

- зміст інформаційних потреб та інтересів;
- мотиви звертання до різних джерел;
- ступінь задоволення інформаційних потреб;
- засоби пошуку, збереження, переробки інформації;
- процес засвоєння і застосування одержаної інформації в педагогічній діяльності; засоби розповсюдження нової інформації;
- використані канали професійних комунікацій;
- різноманітність приладних матеріалів російською та іноземною мовами і т.п.

Метою формування інформаційної культури є уміння співвідносити моделі знання та інформацію; оцінювати рівень, власних знань; стимулювати процес отримання нових знань і умінь.

На основі наведених визначень можна зробити висновок про те, що високого рівня інформаційної компетентності можливо досягти тільки за умови високого рівня інформаційної поведінки та інформаційної культури, тому що інформаційна компетентність інтегрує ці два поняття.

Формування інформаційної компетентності схематично можна представити у вигляді трьох взаємопов'язаних блоків; пізнавального, професійного та загальнокультурного (рис. 1).

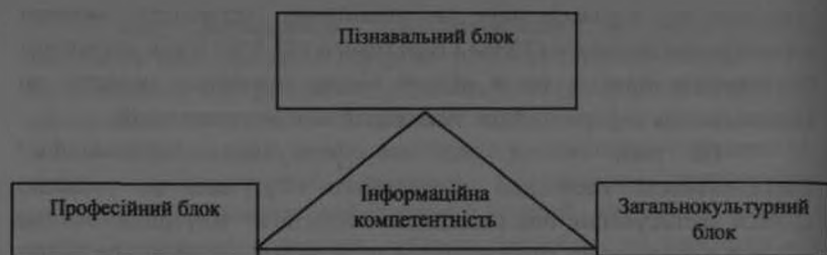

Рис 1. Формування інформаційної компетентності педагога вищого навчального закладу

У перший (пізнавальний) блок включено знання про сучасні підходи до моделювання і проектування професійно-педагогічної діяльності; про нові інформаційні технології, які використовуються в освітньому процесі на сучасному етапі розвитку суспільства; про методи контролю знань і уміння студентів з використанням інформаційних технологій.

У другому (професійному) блоці формується перелік умінь, які необхідні сучасному педагогу ВНЗ:

- чітко і коректно структурувати й подавати навчальний матеріал, використовуючи сучасні програмно-технічні засоби навчання;
- проектувати та використовувати сучасні інформаційні технології в освітньому процесі;
- застосовувати інформаційні технології під час контролю знань і організації навчально-виховного процесу;
- проводити педагогічний експеримент, уміти обробляти й аналізувати отримані результати з використанням інформаційних технологій;
- систематично накопичувати професійно-орієнтовану інформацію, обробляти її та вміти користуватися нею у практичній діяльності.

У третьому блоці формуються загальнокультурні знання й уміння, які необхідні педагогу для життя в інформаційному суспільстві:

- планувати свою діяльність, будувати інформаційні моделі об'єктів і процесів, структурувати повідомлення;
- застосовувати методи і прийоми педагогічної діагностики;
- готувати професійні документи, вести ділове листування з використанням інформаційних технологій.

У процесі формування інформаційної компетентності

повинні використовуватись такі інформаційні засоби й технології:

- педагогічне програмування, аудіовізуальні засоби;
- системи на базі гіпермедіа- і мультимедіа-технологій;
- розподільчі бази даних у галузях знань;
- засоби телекомунікації;
- інформаційно-пошукові системи, електронні бібліотеки, розподільчі і централізовані видавничі системи;
- системи штучного інтелекту, семантичні мережі, інтелектуальні на навчальні експертні системи;
- інформаційні технології у педагогічному менеджменті.

Отже, формування інформаційної компетентності повинно бути нерозривно пов'язане з професійною діяльністю педагогів і їхніми професійними потребами.

Підсумовуючи викладене вище зазначимо, що прагнення вітчизняних закладів вищої освіти долучитися до Болонського процесу, стрімкий розвиток інформаційних технологій актуалізують проблеми, пов'язані із модернізацією змісту та організації підготовки і перепідготовки педагогічних кадрів на основі інформатизації навчально-пізнавальної діяльності. Цей процес має супроводжуватися забезпеченням освітніх інституцій професорсько-викладацьким складом із високим рівнем комп'ютерної грамотності, відповідними технічними і наочними засобами навчання, навчальними програмами курсів, спецкурсів (у тому числі й дистанційного навчання). Недотримання викладених вище умов вкотре буде гальмувати формування інформаційної культури педагогів і стане на заваді раціональній організації навчального процесу у загальноосвітніх і професійних інституціях.

*О.О.Гаврилюк,
канд. пед. наук,
Криворізький ДПУ*

УМОВИ ЕФЕКТИВНОГО ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ ЗАСОБАМИ ПОЗААУДИТОРНОЇ РОБОТИ

У статті розглядаються педагогічні умови ефективного формування комунікативної культури студентів засобами позааудиторної роботи вищої педагогічної школи.

В статье рассматриваются педагогические условия эффективного формирования коммуникативной культуры студентов средствами внеаудиторной работы высшей педагогической школы.